

Сергеева І. Ю., Нікітіна Є. Г. Концептуальні засади інноваційного розвитку вищих навчальних закладів / І. Ю. Сергеева, Є. Г. Нікітіна // Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Ялта (20-21 березня 2014 року). – Ялта: РВНЗ КГУ, 2014. – Ч.1. – С. 189-193

Анотація

Розробка концепції інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України.

Ключові слова: *інноваційний розвиток, національна інноваційна система, модернізація змісту освіти.*

УДК 330.3:378.1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. Вищі навчальні заклади України можуть та повинні бути в числі найбільш відомих європейських та світових університетів за умови опанування інноваційного шляху розвитку, підвалини якого мають бути закладені у процесі прийняття нової редакції Закону України «Про вищу освіту». Тільки таким чином можна забезпечити подальший розвиток вітчизняної системи вищої освіти з одночасним підвищенням її конкурентоспроможності та якості. На реалізацію цих завдань повинна бути спрямована державна освітня політика, яка виступає основою для вибору інноваційної стратегії розвитку ВНЗ України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у процес дослідження теоретичних та практичних проблем функціонування системи вищої освіти зробили такі науковці, як А. Ашкеров, Г. Бекер, М. Блаут, Т. Боголіб, В. Бородюк, Х. Боуен, А. Віфлеємський, О. Грішнова, Е. Денісон, Г. Дмитренко, В. Жамін, В. Іноземцев, С. Костанян, В. Кремень, В. Куценко, В. Луговий, Я. Мінсер, В. Новіков, Г. Псахаропулос, Дж Стігліц, О. Сухарев, В. Чекмарьов та ін. Але, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених трансформації системи вищої освіти, подальшого дослідження

потребують проблеми розгляду найбільш перспективних за сучасних економічних, соціальних та політичних умов напрямів розвитку вищих навчальних закладів в Україні.

Метою статті є розробка концепції інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України.

Виклад основного матеріалу. В умовах формування економіки знані необхідно усвідомлювати кардинальну потребу суспільних зрушень в напрям інноваційного розвитку. Згідно з рейтингом Всесвітнього економічного форуму, Україна серед 142 країн зайняла у 2011 році у сфері вищої освіти професійної підготовки - 51 місце, у сфері формування факторів інноваційного розвитку - 74, за оснащеністю сучасними технологіями - 82, за показником якості освіти - 72, якості роботи науково-дослідних закладів (університетів) - 72 та в загальному рейтингу - 82, розмістившись між Тринідадом і Тобаго та Намібією [1,с.76], що свідчить про неефективне використання власного інноваційного потенціалу, перетворення України в державу, яка експортує сировинні ресурси з незначною часткою доданої вартості, та виникнення загрози економічній та національній безпеці.

Результати аналізу економічного зростання країн - лідерів рейтингів конкурентоспроможності Швейцарії, Сінгапуру, Швеції, Нідерландів, Данії, Японії та Великобританії - свідчать про необхідність формування та забезпечення розвитку національної інноваційної системи як безальтернативного шляху реалізації системної та послідовної державної політики, спрямованої на активізацію Інноваційних процесів, забезпечення технологічного розвитку та оновлення національної економіки. Важливою складовою такої системи має стати ефективна система вищої освіти, що складається з ВНЗ, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою, а також навчальних закладів, які проводять підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів а також система генерації знань, що складається з наукових установ та організацій незалежно від форми

власності, які проводять наукові дослідження і розробки та створюють нові наукові знання і технології, державні наукові центри, академічні та галузеві інститути, наукові підрозділи університетів, наукові та конструкторські підрозділи підприємств [2, с. 240].

Оптимальний варіант інноваційного розвитку України передбачає розвиток національної інноваційної системи шляхом здійснення комплексу заходів щодо збалансованого розвитку усіх підсистем національної інноваційної системи, підтримки інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання на всіх стадіях інноваційного процесу, стимулювання попиту на результати наукових досліджень і розробок, кваліфікований персонал, створення сприятливих умов для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості [3, с.45]. Стратегічними пріоритетами розвитку вищої освіти в концепції інноваційного розвитку України є:

- а) забезпечення інноваційної спрямованості системи освіти шляхом: підвищення рівня комп'ютеризації вищих навчальних закладів; активізації науково-технічної та інноваційної діяльності ВНЗ та збільшення обсягу її бюджетного фінансування; утворення інноваційних структур в системі освіти; реформування системи вищої освіти з урахуванням вимог європейських стандартів і збереження культурних та інтелектуальних національних традицій;
- б) підвищення результативності вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок з метою посилення його ролі у забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки шляхом: інтеграції університетського сектору наукових досліджень і розробок до світової інноваційної системи, сприяння розвитку міжнародного! партнерства у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності; збільшення частки наукових, та науково-технічних досліджень у ІЗНЗ/спрямованих на створення нових видів інноваційної продукції; врахування кон'юнктури світового ринку під

час визначення пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності;

в) забезпечення розширеного відтворення знань на основі інтеграції діяльності вищих навчальних закладів, академічних та галузевих наукових установ шляхом: підвищення рівня фондоозброєності державного сектору наукових досліджень і розробок; концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності, створенні умов для організації високотехнологічного виробництва в Україні; посилення взаємодії освіти та науки, створення університетів дослідницького типу на базі провідних ВНЗ; стимулювання процесу підвищення кваліфікації, розвиток системи дистанційного навчання.

Досвід провідних американських, британських та австралійських університетів свідчить, що так званий «академічний капіталізм» є одним із головних засобів підвищення ефективності та якості освітньої і наукової діяльності [4, с.78].

Загалом сучасна трансформація вищої освіти в Україні є складним нелінійним процесом, в якому можна виділити наступні напрями:

- екстенсифікація - збільшення кількості ВНЗ, спеціальностей та програм, студентського контингенту, а також загальне розширення доступу громадян до вищої освіти;
- модернізація як зміна змісту освіти, притаманної для командно-адміністративного суспільства, так і узгодження її з сучасними вимогами. Складовими цього процесу є демократизація, інноваційні процеси у вищій школі: поява нових спеціальностей, освітніх програм, технологій та засобів навчання, поширення сучасних методів менеджменту та маркетингу вищої освіти;
- глобалізація та європеїзація - трансформація української освіти в контексті глобалізації сучасної освіти та формування єдиного європейського простору вищої освіти.

Екстенсифікація освіти виражається у збільшенні загальної кількості вищих навчальних закладів та студентського контингенту, вона загалом була характерна для періоду 1990-2007 років, коли кількість ВНЗ зросла з 891 до 904 (максимальна кількість 1009 у 2003 році), а загальна кількість студентів з 1638,3 тисяч осіб до 2763,8 тисяч.